

УДК 599. 426 (477) [594.4(477.84)]

Тищенко В. М.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НІЧНИЦІ ВОДЯНОЇ (*MYOTIS DAUBENTONII*) НА ПОДІЛЛІ

Вступ

Нічниця водяна (*Myotis daubentonii* Kuhl, 1817) є одним з найпоширеніших видів хіроптерофауни України [1; 6; 9; 13] та багатьох країн Європи [11; 12]. Проте чисельність його в межах ареалу мінлива. Поширеність виду обумовлена високою екологічною пластичністю, евритопністю щодо типів сховищ, толерантністю до сусідства в цих сховищах інших видів кажанів, відносною нейтральністю до антропогенного оточення та здатністю до далеких добових міграцій.

Ці особливості роблять нічницю водяну цікавим та зручним об'єктом досліджень. Проте вибагливість до умов зимівлі (гігрофільність), трофічна залежність від наявності водойм, вразливість материнських колоній та доступність місць зимівлі для людини і природних ворогів формують певні обмеження в поширенні та численності виду в деяких регіонах, призводять до стрічковості ареалу та зниження чисельності [3; 5].

Об'єктивна оцінка стану виду і моніторинг популяцій неможливі без достовірної інформації про стан, поширення та чисельність виду в регіонах, розташування та заселеність сховищ. Поділля є одним з найменш вивчених у хіроптерологічному відношенні регіонів України, хоча ландшафтна різноманітність території та сума її природничо-географічних характеристик зумовлюють сприятливі умови для існування тут багатьох видів кажанів. Дане повідомлення є спробою з'ясувати сучасний стан та деякі екологічні особливості нічниці водяної на Поділлі.

Матеріал і методика

Матеріали щодо поширення та екології нічниці водяної зібрані протягом шести літніх експедицій до Тернопільської та Хмельницької обл. у 1998–2001 рр. Дані про місця та умови зимівлі *M. daubentonii* в регіоні отримані під час чотирьох зимових експедицій у 1999–2001 рр. (спільно з І. Загороднюком, М. Матвєєвим, Я. Петрушенком, Л. Годлевською, В. Негодою та ін.). Всього оглянуто 15 літніх і 3 зимових місцезнаходження (рис. 1). Крім того, проведено аналіз літературних даних щодо попередніх знахідок виду на території Поділля і зоологічних колекцій Національного науково-природничого музею НАНУ (ННПМ) і Львівського національного університету імені Івана Франка (ЛНУ).

Місцезнаходження і заселеність сховищ нічниці встановлювали шляхом огляду придатних для її перебування місць, за соціальними звуками зі сховищ та за політною активністю в час вечірнього вильоту.

Видовий і статевий склад груп кажанів визначали шляхом зовнішнього огляду відловлених хіроптерологічною сіткою тварин під час вечірнього вильоту або протягом ночі. Сітку встановлювали поблизу сховищ на шляхах добових міграцій або безпосередньо на місцях полювання. Для запобігання повторної реєстрації нічних застосовано мічення відловлених особин нанесенням на внутрішню поверхню крилової болони міток стійкою фарбою. Двічі застосовано кільцювання *M. daubentonii* польськими хіроптерологічними кільцями: СІС А00302 — самиця (передпліччя $FA=39,5$ мм), відловлена на шляху добової міграції у Городницькому лісництві природного заповідника “Медобори” 11.08.2000; СІС А00303 — самиця ($FA=37,2$ мм), відловлена над ставом у с. Личківці Гусятинського р-ну Тернопільської обл., 11.08.2000.

Усі дослідження проведено без вилучення кажанів з природи. При неможливості відлову сіткою і за добрих умов спостереження проводили детекторно-візуальну реєстрацію за допомогою детектора Pettersson D-200. Час вильоту нічних зі сховищ встановлювали візуально і за часом їх першого траплення у сітку. Активність поблизу сховищ розраховували за кількістю відловлених особин за певні відрізки часу протягом ночі.

Результати досліджень

Дотепер на території Поділля було зафіксовано ряд знахідок нічної водяної [2; 7; 9; 10], але спеціальних досліджень стану виду в регіоні не проводилось. Тому існуючі відомості базуються на розрізних літературних даних та матеріалах музейних колекцій.

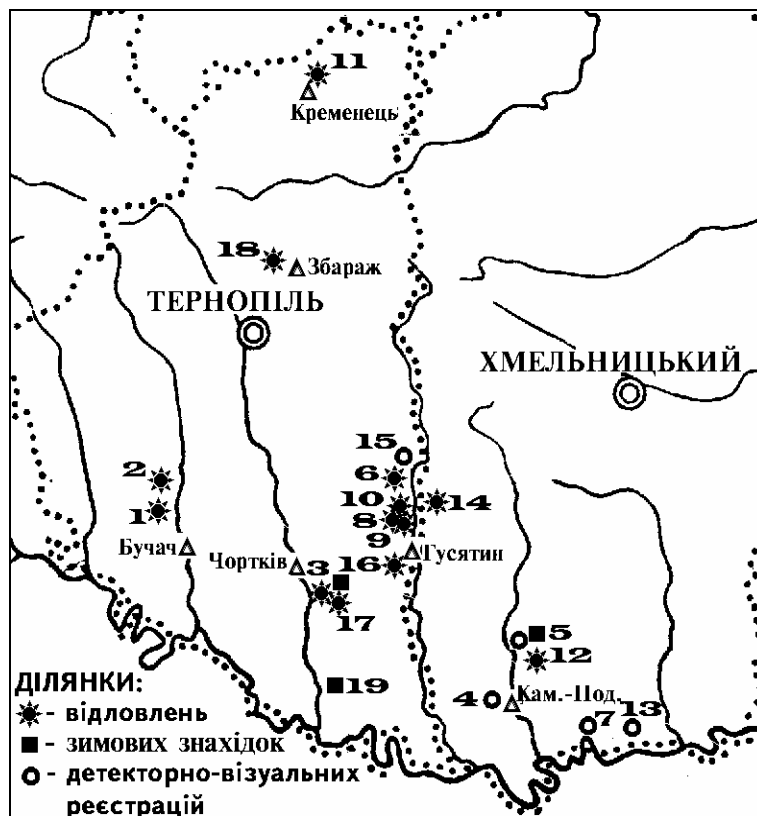

Рис. 1. Місця знахідок нічної водяної на Поділлі у 1998–2001 роках.

Таблиця 1. Нові знахідки нічниця водяної (*Myotis daubentonii*) на Поділлі

№ діл.	Дата	К-ть і стать*	Місце знахідки	Примітки
1	14–15.08.98	0/2/~30	Травертинові скелі на березі р.Стрипи, біля с. Рукомиш Буцацького р-ну Терноп. обл.	відловл. сіткою
2	16.08.98	0/0/1	Травертинові скелі у с. Переволока Буцацького р-ну Тернопільської обл.	— \\ —
3	6.02.99 29.01.00	1/0/0	Печера Угринь, поблизу с.Угринь Чортківського р-ну Тернопільської обл.	облік у печері**
	16–17.08.01	14/3/1	(там само)	відл. сітк.
4	1.05.99	0/0/~20	Папська башта Кам'янець-Поділ. фортеці	візуально
	16.09.99	0/0/~20	Західна стіна “Казарм Яна де Вітте” м. Кам'янець-Подільський Хмельн. обл.	
5	2.05.99	0/0/7	Залучанська (Нігинська) печера на березі р.Смотрич pobl. с. Нігин Кам.-Под. р-ну Хмельн. обл., НПП “Подільські Товтри”	облік у печері
6	20–21.08.99	34/4/0	Печера Перлина, кв. 57 Красненського лісництва, ПЗ “Медобори”	відловл. сіткою
7	10.09.99	0/0/1	Чаплинська копальня на березі р. Тернави pobl. с. Демшин, заказник "Чаплі", Кам.-Под. р-н Хмельн. обл., НПП “Подільські Товтри”	облік у сховищі
8	11.08.00	5/2/0	Дорога вздовж узлісся кв. 48 Городницького лісництва ПЗ “Медобори”	відловл. сіткою
	16.08.00	1/0/0		
9	11.08.00	0/1/0	Став у с. Личківці Гусятин. р-ну Терн. обл.	— \\ —
10	12–13.08.00	67/10/5	Печера Христинка, кв.27 Городницького лісництва ПЗ “Медобори”	— \\ —
11	20.08.00	2/1/0	Грот в ур. Дівочі скелі, м. Кременець, філіал “Кременецькі гори” ПЗ “Медобори”	— \\ —
12	17–18.02.01	5/7/0	Гуменецькі вапнякові штольні , поблизу с. Привороття Кам.-Под. р-ну Хмельницької обл., НПП “Подільські Товтри”	облік у схов.*** відл. сітк.
	21–22.08.01	16/1/0		
13	28.04.01	0/0/~5	Бакотська затока р.Дністер, Кам.-Под. р-н Хмельн. обл., НПП “Подільські Товтри”	детектор. облік

№ діл.	Дата	К-ть і стать*	Місце знахідки	Примітки
14	7–8.08.01	54/12/2	Штольні pobl. с. Іванківці Городоцького р-ну Хмельн. обл., НПП “Подільські Товтри”	відловл. сіткою
15	10.08.01	0/0/~10	Міст на р.Збруч у с.Кренцилів Гусятинського р-ну Тернопільської обл.	детектор. облік
16	13.08.01	3/1/0	Скелі на півд. околиці м.Гусятин Тернопільської обл.	відловл. сіткою
17	17–18.08.01	5/1/1	Печера Млинки, поблизу с.Залисся Чортківського р-ну Тернопільської обл.	— \\ —
18	19–20.08.01	51/13/0	Печера Залужанська поблизу с.Залужжя Збарзького р-ну Тернопільської обл.	— \\ —
19	19.01.01	0/1/1	Печера Вертеба, поблизу с. Більче Золоте Борщівського р-ну Тернопільської обл.	облік у печері**

Примітки. * m/f/u: m – самці (males); f — самиці (females); u – стать не визначена (unknown); ** — спільно з І. Загороднюком, Я. Петрушенком, Л. Годлевською, В. Негодою та ін.; *** — спільно з М. Матвєєвим.

Вперше знахідка *M. daubentonii* без посилань на матеріал згадується у праці О. Браунера (1911). Пізніше К. Татаринів [9] повідомив про знахідку 2 особин 27.06.1950 р. на горищі церкви с. Токи Новоселицького (=Підволочиського) р-ну Тернопільщини (тушки в ННПМ). На початку того ж року кілька особин знайдено ним під очеретяним дахом птахоферми рибгоспу “Комарно”. Ще одна згадка про вид у печері Кривченській (Кристалній) біля с. Кривче Борщівського р-ну Тернопільської обл. у травні (1959? р.) є у іншій праці автора [10].

У колекції ННПМ зберігаються 5 зразків нічниці водяної, 2 з них (№ 2608, 2611) добуті 8 і 9.04.1965 р. у Тернопільській обл. без точної вказівки місця (Чортківський і Борщівський р-ни, leg. Г. Бачинський). Ще 3 екз. (№ 9555–9557) здобуті 12.04.1980 у с. Завалля Кам’янець-Подільського р-ну Хмельницької обл. (біля печ. Атлантида; leg. О. Пекло, С. Забрда, Ю. Ісаєв). У роздавальному матеріалі кафедри зоології ЛНУ зберігається зразок *M. daubentonii* (№ 18), добутої 25.06.1964 р. у с. Рукомиш Бучацького р-ну Тернопільської обл. (leg. Климишин; усне повідомл. І. Загороднюка). Н. Полушина (1998) повідомляє про спостереження водяних нічних Є. Боровиком в окол. Тернополя, Тербовлі і Козової (Тернопільська обл.) у травні 1984 р. Відома знахідка решток *M. daubentonii* у печері Славка біля с. Кривче Борщівського р-ну Тернопільської обл. взимку 2001 р. (усне повідомл. І. Загороднюка).

За час досліджень (1998–2001) вид зареєстровано у 18 пунктах Тернопільської та Хмельницької обл. (рис. 1; табл. 1). У 13 з них проведено відлови павутинною сіткою: відловлено і оглянуто 316 особин *M. daubentonii* — 253 самці, 59 самиць і 4 особини без визначення статі.

Необхідно відмітити значне переважання літніх знахідок виду: як за кількістю місцезнаходжень (18 літніх та 3 зимових), так і за кількістю особин (299 в активному стані та 15 під час зимівлі) (табл. 1). Нічниця водяна домінує (за кількістю особин) в літньому населенні кажанів у більшості обстежених підземних сховищ, де також зустрічаються: *Rhinolophus hipposideros*, *Plecotus auritus*, *Barbastella barbastellus*, *Myotis myotis*, *M. dasycneme*, *M. nattereri*, *M. bechsteinii*, *M. brandtii*, *M. mystacinus*.

Загалом серед відловлених водяних нічниць переважали самці (4,25:1) (рис. 2), хоча в різних сховищах співвідношення статей коливалось від 16:1 (самці : самиці) до 1:1,4 (табл. 1). Переважання самців влітку поблизу підземних сховищ, можна пояснити тим, що частина самиць з молоддю в цей час ще залишались в наземних сховищах (материнські колонії). Це припущення підтверджується відловами *M. daubentonii* на шляху прольоту від наземного сховища до місця полювання (діл. № 8), на місці полювання (діл. № 9), а також зимовими обліками (співвідношення 1:1,3 на діл. № 3, 12, 19), де відсоток самиць вищий.

Ознаки *M. daubentonii* загалом відповідали класичним описам [1], хоча в кількох випадках (діл. № 6, 8, 9, 12: табл. 1, рис. 1) чітко виділялися особини дрібнішого типу. Вони відрізнялись від типової форми за: видовженішою і оголенішою мордою, коротшими крилами (передпліччя 35–37 мм, метакарпалії 3–5 пальців на 4–7 мм коротші), контрастнішим забарвленням, обріднішим волоссям. У деяких особин помітні щетинисті війки вздовж нижнього краю уропатагіуму (в один ряд).

Довжина передпліччя у відловлених особин становила $FA = 34,8\text{--}40,5$ мм, в середньому $M = 37,2$ ($n = 316$). У самців цей вимір був $FA = 34,8\text{--}40,5$ ($M = 36,9$, $n = 253$); у самиць $FA = 36,0\text{--}39,9$ ($M = 38,2$, $n = 59$) (рис. 3). Ці дані свідчать про високу мінливість розмірів *M. daubentonii* та загалом менші розміри самців. Отримані показники є меншими від вказаних для виду з західних областей ($FA = 35,1\text{--}40,0$, $M = 37,6$ ($n = 21$) [9]) та України загалом ($FA = 35\text{--}41$ мм; [1]).

Загальний характер територіального розподілу пунктів знахідок нічниця водяної у районі досліджень свідчить про розташування більшості сховищ поблизу водойм, хоча в деяких випадках сховища знаходяться на значній відстані від водойм (рис. 1; діл. 11, 18).

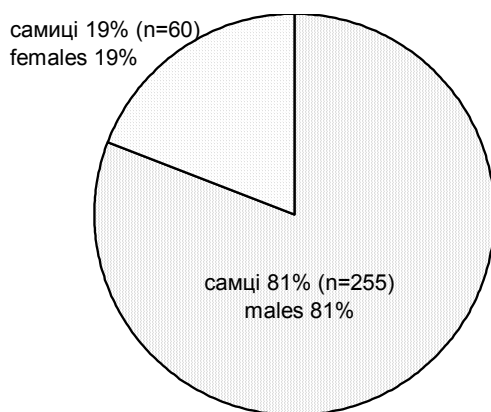

Рис. 2. Співвідношення статей у досліджених груп *M. daubentonii* [Sex ratio in *M. daubentonii*].

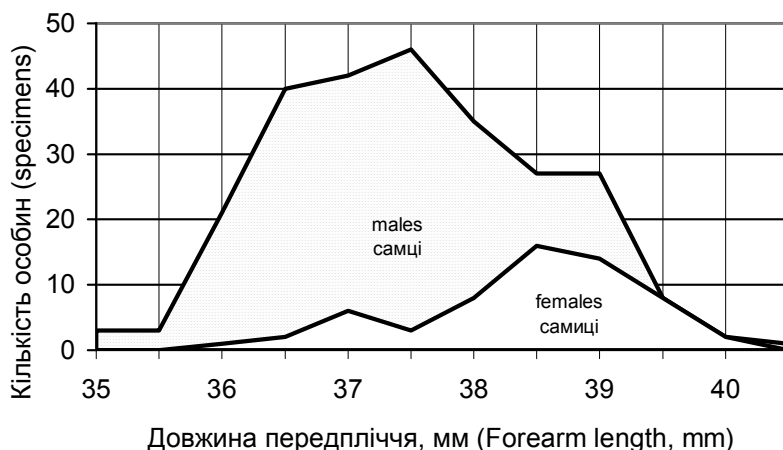

Рис. 3. Виміри довжини передпліччя у самців і самиць *M. daubentonii*

Так, гrotи у Дівочих скелях (Кременець) віддалені від найближчих водойм не менше ніж на 5 км. У Городницькому лісництві ПЗ “Медобори” (№ 8 на рис. 1) ми спостерігали регулярний далекий обліт групою водяних нічниць сільськогосподарських угідь вздовж узлісся до місця живлення, тоді як по прямій ця відстань була значно коротшою. Цікаво, що навіть після кількох повторних відловів у одному місці на шляху прольоту маршрут нічниць не змінювався. Ці факти підтверджують повідомлення про здатність *M. daubentonii* до далеких добових міграцій і консервативність щодо використання обраних шляхів прольоту (Helmer, 1983 [цит. за 8]).

Літніми сховищами виду на Поділлі часто служать карстові печери і гrotи (табл. 1; рис. 1, діл. № 3, 5–6, 10–11, 17–18), вапнякові штольні й копальні (діл. № 7, 12, 14), тріщини, щілини та ніші в скелях (діл. 1–2, 16), порожнини у стінах давніх фортифікаційних споруд (діл. 4).

У великих “теплих” печерах і штольнях більшість нічниць влітку “розсіяні” по віддалених ділянках підземель і при найменшому турбуванні швидко прокидаються і перелітають у більше захищені місця. Тому візуальний облік у таких сховищах може давати дуже занижені результати. Це підтверджувалось попереднім візуальним оглядом сховищ (печера Угринь, Іванковецькі штольні) і наступним відловлюванням нічниць сіткою під час вечірнього вильоту зі сховища. У неглибоких нішах і тріщинах скель, гrotів і стін нічниці тримаються часом великими групами (в кілька десятків) і розташовуються щільно (діл. № 1, 4, 18). Соціальні звуки таких груп у другій половині дня чути здалеку.

На зимівлі нічниці водяні знайдені нами лише в трьох підземеллях (печерах Угринь, Вертебі та Гуменецьких штольнях) (див. табл. 1) з 12 обстежених, більшість з яких є місцями літнього їх перебування. Відомо, що обов'язковими умовами зимівлі *M. daubentonii* є висока вологість і низька температура повітря (3–8°C) у сховищах [1]. Можна припустити, що мікрокліматичні умови багатьох подільських печер (порівняно висока температура повітря і низька вологість) не відповідають вимогам *M. daubentonii* і є однією з причин невеликої кількості зимових знахідок виду.

Можливо, подальші дослідження невеликих і вологіших підземель дозволять виявити нові зимові сховища нічниць водяної на Поділлі. У вапнякових штольнях (діл. № 12) зимуючі нічници розташовувалися поодинокі у неглибоких горизонтальних прорізах на стелі. Сусідами її у зимових сховищах найчастіше були нічници велика (*Myotis myotis*) і вусата (*M. mystacinus*). Єдина водяна нічниця, знайдена на зимівлі у п. Угринь (табл. 1), розташовувалась відкрито на висоті 2,5 м і зареєстрована нами двічі (6.02.1999 та 29.01.2000) в одному й тому ж місці печери [13].

Вечірній виліт нічниць зі сховищ реєструвався у 10 пунктах спостережень (табл. 2). Аналіз цих даних показує, що час вильоту добре корелює з часом заходу Сонця та з кліматичними умовами. Влітку виліт частіше відбувається через 20–40 хв. після заходу (рис. 4). Вилетівши, нічници кілька разів облітають район сховища. Це підтверджується потраплянням кажанів в обидва боки павутинної сітки, розташованої перпендикулярно до шляху вильоту. Після кружляння нічници продовжують полювати поблизу сховища або летять на віддалені місця полювання.

Вважається, що у вітряну дощову погоду нічници можуть взагалі не вилітати зі сховищ [1], проте ми неодноразово спостерігали за таких умов і високу політну активність поблизу сховища. Про це свідчать дані відлову (табл. 1, діл. № 6, 10, 12) та візуальні спостереження. При наближенні тривалого дощу (стійкого циклону), виліт може відбуватися значно раніше — за 10–13 хв. до заходу Сонця (табл. 2). За таких умов нічници використовують для полювання територію як поблизу сховища, так і (значно менше) простір над акваторіями віддалених водойм.

Ранкове повернення водяних нічниць у сховище спостерігалось за 55–60 хв. до сходу Сонця. Візуальні спостереження нічної активності свідчать про неодноразове повернення і кружляння окремих нічниць поблизу сховища протягом ночі. Нічниця водяна належить до видів з відносно рівномірною нічною активністю [8].

Таблиця 2. Час вечірнього вильоту нічници водяної зі сховищ

Дата спостер.	Час вильоту зі сховища		Погодні умови	№ ділянки*
	за місцевим часом	хвилин після заходу Сонця		
14.08.98	20.50	13	15 ⁰ С, хмарно	1
15.08.98	20.53–21.02	18–27	15 ⁰ С, ясно, волого	
2.05.99	20.43–20.55	18–30	хмарно	5
20.08.99	20.10	13 до заходу	12 ⁰ С, дощ	6
12.08.00	20.55	18	хмарно, гримить	10
20.08.00	20.44	17	ясно	11
7.08.01	21.12	26	ясно	14
13.08.01	21.10	35	12 ⁰ С, ясно	16
16.08.01	21.04	33	ясно	3
17.08.01	21.07	38	16 ⁰ С, ясно	17
21.08.01	20.30–20.55	17–42	хмарно, вітер	12

* Примітка: номери ділянок вказано відповідно до рис. 1; табл. 1.

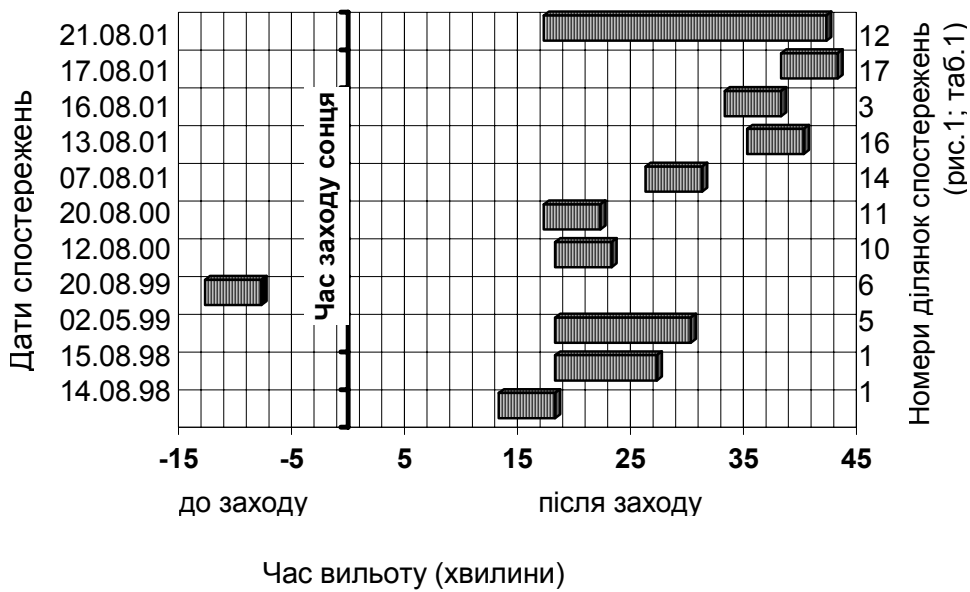

Рис. 4. Час та тривалість вечірнього вильоту *M. daubentonii* на Поділлі.

Дані щодо динаміки відлову *M. daubentonii* поблизу сховищ протягом ночі показані на рис 5. Перший пік активності означає масовий вечірній виліт і кружляння нічниць поблизу сховища. Помітний підйом активності відбувається серед ночі, в час повернення частини особин до сховища. Періоди зниження активності свідчать про перебування кажанів на постійних місцях живлення та про остаточне їх повернення до сховищ. Варто зазначити, що протягом досліджень помічені раніше нічниці повторно потрапляли у сітку лише у 2–3 випадках. Це свідчить про запам'ятовування ними місця розташування сітки та її уникання.

Дослідження активності кажанів, проведені біля їх сховищ, дозволили з'ясувати деякі етологічні особливості виду. Під час відловлювання нічниць водяних павутинною сіткою нами неодноразово фіксувалися елементи цікавої соціальної поведінки. Зокрема, при масовому потрапленні кажанів у сітку, ми вимушені були поміщати частину нічниць у полотно мішечки до моменту обстеження кожної з особин.

Очевидно, що ув'язнені таким чином нічниці, реагуючи на дискомфортні умови або зовнішні подразнення, видавали певний ультразвуковий сигнал, який викликав майже миттєву реакцію у численних вільно літаючих *M. daubentonii*, котрі злітали і концентрувалися довкола мішечка, кружляючи на незначній висоті. Деякі з них навіть сідали на мішечок, намагаючись контактувати з ув'язненими особинами.

Можна припустити, що таким чином виявлялися ознаки альтруїстичної поведінки, скерованої на підвищення сукупної пристосованості груп, на взаємодопомогу в колективному захисті. Це може відігравати велику роль в еволюції популяції цих колоніальних тварин. Схожі елементи поведінки ми спостерігали у вечірниць дозірних.

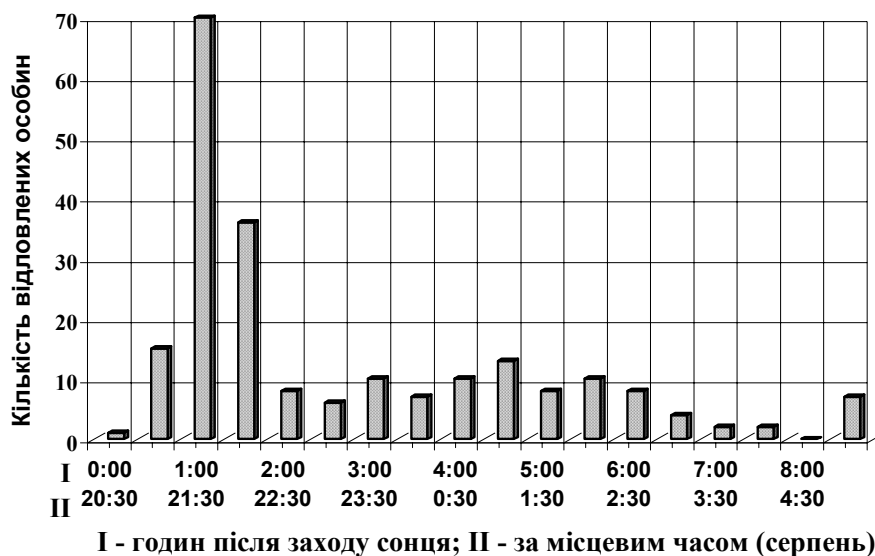

Рис. 5. Нічна активність *Myotis daubentonii* поблизу сховищ [*M. daubentonii* activity near roosts].

Висновки

Отже, нічниця водяна на території Поділля нині є звичайним і одним з найпоширеніших видів кажанів. Комплекс природничо-географічних характеристик Придністровського Поділля зумовлює добрі умови живлення, багатство і різноманітність літніх сховищ для *M. daubentonii*, про що свідчить кількісне переважання знахідок саме цього виду під час літніх польових досліджень.

Надзвичайно низька представленість виду на зимівлі у подільських печерах очевидно обумовлена недостатньою “екстремальністю” мікрокліматичних характеристик цих підземних сховищ.

Виділення за рядом зовнішніх параметрів дрібнішої за типову форми *M. daubentonii* свідчить про значне варіювання деяких морфологічних ознак в популяціях водяної нічниці. Для літніх груп водяної нічниці у підземних сховищах характерним є значне кількісне переважання самців ті їх дрібніші розміри (за довжиною передпліч).

Добова активність нічниці водяної добре корелює з часом заходу Сонця та погодними умовами і характеризується відносно рівномірною політною активністю протягом ночі.

Елементи альтруїстичної поведінки в популяціях *M. daubentonii* зумовлені колоніальністю та високою екологічною пластичністю виду і потребують подальших детальних етологічних досліджень.

Подяка

Щиро дякую І. Загороднюку, С. Сторожуку, М. Матвєєву, Я. Петрушенку, Л. Годлевській, В. Негоді, О. Микулічу за цікаві спільні дослідження.

Література

1. **Абелєнцев В. І., Попов Б. М.** Ряд рукокрилі, або кажани – Chiroptera // Фауна України. Ссавці. – Київ : Вид-во АН УРСР, 1956. – Том 1, вип. 1. – С. 321–327.
2. **Браунеръ А.** О летучих мышах Бессарабии и Подольи // Труды Бессарабского Общества Естествоиспытателей. — Кишинев, 1911. – Том II, вып. I. – С. 1–2.
3. **Булахов В. Л., Чегорка П. Т.** Сучасний стан фауни кажанів Дніпропетровщини // Європейська ніч кажанів '98 в Україні. – Київ, 1998. – С. 100–104. (Праці Теріол. Школи, вип. 1).
4. **Загороднюк І., Тищенко В.** Уточнення щодо кажанів у Бернських списках // Ссавці України під охороною Бернської конвенції. – Київ, 1999. – С. 182–184. – (Праці Теріол. Школи, випуск 2).
5. **Мерзлікін І., Лебідь Є.** Нотатки про кажанів Сумської області // Європейська ніч кажанів '98 в Україні. – Київ, 1998. – С. 124–127. – (Праці Теріол. Школи, вип. 1).
6. **Покинъчереда В.** Нічниця водяна – *Myotis daubentoni* // Ссавці України під охороною Бернської конвенції. – Київ, 1999. – С. 47–49. – (Праці Теріол. Школи, вип. 2).
7. **Полушина Н.** Состояние популяций рукокрылых Западного Подолья // Європейська ніч кажанів '98 в Україні. – Київ, 1998. – С. 106–116. (Праці Теріол. Школи, вип. 1).
8. **Рахматулина И. К.** Характер суточной активности рукокрылых Восточного Закавказья // Plecotus et al. – Москва, 1998. – № 1. – С. 35–47.
9. **Татаринов К. А.** Звери западных областей УССР (материалы к фауне Украины): Дис. ... канд. биол. наук. – Киев, 1953. – С. 129–136.
10. **Татаринов К. А.** Пещеры Подольи, их фауна и охрана // Охрана природы и заповедное дело в СССР. Бюлл. № 7. – М.: Изд-во АН СССР, 1962. – С. 88–101.
11. **Mitchell – Jones A. J., Amori G., Bogdanowicz W. et al.** The Atlas of European Mammals. – T&AD Poyser Natural History, London, 1999. – P. 110–111.
12. **Stebbing R. E.** Conservation of European bats. – London: Christopher Helm, 1988. – P. 34–245.
13. **Zagorodniuk I., Tyshchenko V., Petrushenko Ya.** Horseshoe bats (*Rhinolophus*) in the Dnister region as most east-northern part of their range in Europe // Studia Chiropterologica. – Krakow, 2000. – Vol. 1. – P. 115–132.

Summary

Modern state and ecological peculiarities of *Myotis daubentonii* in the Podillya territory (Ukraine). — Tyshchenko V. M. — Daubenton's bat is one of the widespread species in the Podillya. It is the dominant at the majority of summer underground roosts. 15 summer and 3 winter Daubenton's bat localities were investigated during 1998–2001 in the Ternopil and Khmelnytsky regions, and 316 specimens of Daubenton's bat were caught and investigated. An average sex ratio (m:f) in the summer groups is 5:1, in winter roosts just 6 males and 8 females were registered. A high morphological variability is described, including small-sized specimens among common specimens, and smaller size in males. Mean of forearm length in males is 36,9 mm (34,8–40,5 mm), in females 38,2 mm (36,0–39,9). Bats take off from their roots in 20–40 minutes after sunset, and return home 55–60 minutes up to sunrise in summer. Memorising of unsafe object allocation and demonstration of altruistic behaviour we can notice as ethological specificity of Daubenton's bat.